

Модель розвитку із соціальними підприємствами

Традиційні стратегії розвитку втрачають свою ефективність. Для вирішення сучасних проблем потрібен системний підхід знизу.

Боротьба зі зміною клімату та нерівністю є важкою навіть у найкращі часи. Але боротися з цими проблемами, здається, просто неможливо зараз, коли війна в Україні явно рухається в бік ескалації, китайсько-американське суперництво з кожним днем підвищує ризики, а економіка багатьох країн ледве справляється зі швидким зростанням боргу та інфляції. Однак і в таких несприятливих умовах можна домогтися прогресу за допомогою системних підходів знизу.

У світовій економіці поглиблюються розколи, і традиційні стратегії розвитку, що значною мірою залежать від міжнародної торгівлі та інвестицій, втрачають свою ефективність. Тим часом бюджети національних урядів і багатосторонніх банків розвитку виявилися занадто напруженими через вимоги фінансувати кліматичні дії, необхідність відновлюватися після пандемії та здійснювати виплати боргів, а також (у багатьох випадках) через конфлікти.

Проте проблема є ще більш фундаментальною. Боротьба зі злиднями, нерівністю, зміною клімату та екологічною деградацією – це складні системні завдання. Але домінантні підходи влади зосереджені на розробці окремо взятих рішень для конкретних проблем або навіть специфічних аспектів цих проблем, при цьому мало або взагалі жодної уваги не приділяється тому, як усі ці рішення – і проблеми, які вони покликані вирішувати, – взаємодіють між собою.

Науковиця-екологиня Донелла Медоуз визначає систему як «взаємопов'язаний набір елементів, які послідовно організовані з метою чогось досягти». Наша планетарна система руйнується, оскільки її елементи, які перебувають під контролем людей, організовані таким чином, що вони призводять до досягнення поганих результатів. Тільки визнавши взаємопов'язану природу

наших соціальних, екологічних та економічних систем і почавши в холістичний спосіб розв'язувати проблеми, які виникають, ми зможемо оптимізувати функціонування цих систем і гарантувати людське і планетарне благополуччя.

Цього не можна досягти за допомогою тих рішень, які в переважній більшості випадків обирають уряди: це ізольовані рішення, ухвалювані згори. Наприклад, коли влада використовує спеціалізовані відомства для допомоги розвитку сіл і селищ, вона підвищує транзакційні витрати, будуючи незв'язними шматками фізичну інфраструктуру і не створивши єдиних баз даних, що сприяють координації. Крім того, ефективність цих дій знижується через слабкість зв'язків із місцевими громадами.

Багатосторонні дії, здійснювані національними державами, зазвичай виявляються ще менш ефективними. Масштаби багатосторонніх банків розвитку та агенцій, що надають фінансову допомогу, просто надто великі, і тому окремі структури та гравці діють відповідно до власних цілей і стандартів.

Натомість потрібні стратегії для ініціатив знизу, які спираються на локальні, некомерційні соціальні підприємства, що мають соціальні завдання на додаток до економічних цілей. Ефективні соціальні підприємства – це такі підприємства, які, якщо запозичити дане гурту менеджменту Пітером Друкером визначення успішних некомерційних організацій, «налаштовані “робити добро”», але водночас «розуміють, що добрі наміри не здатні замінити організацію, керівництво, підзвітність, показники та результати».

Мікропідприємства, а також малі та середні підприємства (скорочено – ММСП) набагато краще, ніж великі, підготовлені до використання того місіонерського менеджменту, який потрібен для соціальних підприємств. На частку ММСП, а це 90 відсотків усіх підприємств у світі, припадає 70-80 відсотків загальної зайнятості. Відповідно, ці компанії, які часто отримують мало або взагалі ніякого прибутку, несуть відповідальність за джерела існування мільярдів працівників. Тим самим вони стають безцінним сховищем знань про потреби та інтереси більшості людей.

Ці інтереси включають екологічні імперативи, нерозривно пов'язані з економічними та соціальними міркуваннями. Найбідніші та найуразливіші групи населення зазвичай виявляються найбільшою мірою схильними до негативного впливу екологічних загроз – від забруднень до природних катастроф. Водночас злидні можуть підштовхувати місцеві спільноти до надмірної експлуатації

природних ресурсів, наприклад, лісів і рибних запасів, у відчайдушному пошуку джерел доходів.

Тим часом ММСП не мають доступу до формальних ринків капіталу, не кажучи вже про відсутність цілісної політичної та інституційної системи (що включає інфраструктуру підтримки і допомоги, а також стабільне правове середовище), яка б дала їм змогу діяти як ефективні соціальні підприємства.

Опублікована в 2015 році доповідь Програми розвитку ООН засвідчила, що усі ці недоліки серйозно перешкоджають розвитку соціальних підприємств. При цьому незначна кількість великих фірм володіють величезними багатствами і ринковою силою, які часто дають їм змогу чинити політичний вплив. Але навіть у тих випадках, коли транснаціональні компанії можуть похвалитися своїми цілями екологічного, соціального та корпоративного управління (ESG), такі цілі все одно залишаються вторинними порівняно з метою максимізації прибутку. Ці компанії меншою мірою пов'язані з місцевими спільнотами, тому вони не дуже добре підходять для вироблення таких низових мікровирішень, які у своїй сукупності допомагають домогтися системних змін.

У нас є необхідні інструменти та ресурси для розв'язання колективних проблем, з якими ми зіткнулися. На глобальному рівні не бракує ноу-хау і немає дефіциту фінансування, яке можна мобілізувати з державних, корпоративних і благодійних джерел. І в нас є кошти для розподілу цих активів. Уже зараз технології дають змогу створити «глобальне загальне надбання знань», за допомогою якого соціальні підприємства могли б отримувати доступ до ноу-хау, а через довірену акредитацію – і до необхідного їм фінансування.

Проте належить ще багато зробити, щоб отримати максимум користі від цих активів. Для цього потрібно буде скористатися наявними технологіями, ноу-хау і бізнес-моделями, щоб допомогти соціальним підприємствам домогтися екологічної стійкості та соціального впливу. Якщо говорити ширше, ми повинні відповідним чином переглянути наші стратегії сталого розвитку, визнавши, що системні проблеми вимагають системних рішень.

(c) Project Syndicate 2023

Ендрю Шен

Ендрю Шен (Andrew Sheng) - провідний науковий співробітник Азіатського глобального інституту при Гонконзькому університеті, член Консультативної ради ЮНЕП зі сталого фінансування, колишній голова Гонконзької комісії з цінних паперів і ф'ючерсів. Нещодавно вийшла друком його книга From Asian to Global Financial Crisis.

Сяо Ген

Сяо Ген (Xiao Geng) - голова Гонконгського інституту міжнародних фінансів, є професором і директором Науково-дослідного інституту морського шовкового шляху при Школі бізнесу HSBC Пекінського університету.

